

УДК 811.161.2'373.21

Віра КОТОВИЧ,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін та методик їх викладання у початковій школі Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Україна, Дрогобич) virako@ukr.net

ВІДОБРАЖЕННЯ СЛУЖБОВОЇ (ПРОФЕСІЙНОЇ) СФЕРИ ЖИТТЯ ГАЛИЧАН В ОЙКОНІМАХ

У статті проаналізовано ойконіми Галичини, мотивовані службовими (професійними) назвами, як лінгвокультурологічний назвотвірний код. За структурою – це множинні деривати на -и/-і. З'ясовано, що етимонами низки назв поселень стали професійні назви їхніх мешканців. Ці поселення різні за часом заснування, сьогодні втрачено окремі служби та ремесла, засвідчені в основах їхніх найменувань, у відомих ономастиконах зафіксовано практично всі омонімічні професійним назвам антропоніми, які могли прислужитися до творення ойконімів не з професійними, а з родинними назвами в словах. Попри те в статті стверджено: аналізовані назви поселень демонструють як фахову культуру їхніх мешканців, так і культуру українського назвотворення.

Ключові слова: Галичина, ойконім, службова (професійна) назва, родинна назва, множинні деривати на -и/-і, лінгвокультурологічний аспект.

Лит. 29.

Vira KOTOVICH,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Department Philological Disciplines and Methods of Their Teaching in Primary School Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University (Ukraine, Drohobych) virako@ukr.net

REFLECTION A SERVICE (PROFESSIONAL) SPHERES OF LIFE IN GALICIANS OYKONIMS

In the article analyzes the oykonimy Galicia motivated service (professional) names as cultural language (linguistic and cultural) a work of name code. The structure – is multiple derivatives for -y/-i. It was found that the etymon names of settlements Berdnyky, Blyudnyky, Bobrivnyky, Brovary, Vynnyky, Girnyky, Hutnyk, Zolotyky, Kolisnyky, Kolodruby, Konuhy, Lisnyky, Melnyky, Olynyky, Poplavnyky, Rudnyky, Sannyky, Sidelnky, Skomorohy, Sokilnyky, Stadnyky, Strilky, Tenetnyky, Chashnyky become official (professional) the names of their inhabitants. These oykonims different time foundation, today lost some services and crafts certified in their bases, besides the famous onomasticon recorded almost all omonymous with these official (professional) names anthroponym that could serve to building etymon

not professional, and family. Contrary to what is stated in the article, analyzed the names of settlements demonstrate the professional culture of their inhabitants and culture of Ukrainian a work of name. It is proved that the specific onyms is that they are the alloy, at least, linguistic, historical, geographical, cultural and social factors. Every nomination, as a settlement, and people are always the result of human experience, often depends on the nature of production and certainly demonstrates the level of cultural development of society.

Key words: *Galicja, ойконим, service (professional) name, family name, multiple derivatives for -y/-i, linguistic and cultural aspects.*

Ref. 29.

Віра КОТОВИЧ,

кандидат філологічних наук, доцент кафедри філологічних дисциплін і методики їх преподавания в начальній школі

Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

(Украина, Дрогобыч) virako@ukr.net

ОТОБРАЖЕНИЕ СЛУЖЕБНОЙ (ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ) СФЕРЫ ЖИЗНИ ГАЛИЧАН В ОЙКОНИМАХ

В статье проанализированы ойконимы Галичины, мотивированные служебными (профессиональными) названиями, как лингвокультурологический назообозовательный код. По структуре – это множественные дериваты на -ы/-и. Выяснено, что этимонами ряда названий селений стали профессиональные названия их жителей. Эти селения разные по времени основания, сегодня потеряны отдельные службы и ремесла, засвидетельствованные в их основах, к тому же в известных ономастических зафиксированы практически все омонимические профессиональным названиям антропоним, которые могли послужить для образования ойконимов не с профессиональными, а с родственными названиями в основах. Несмотря на это в статье утверждается: рассматриваемые названия селений демонстрируют как профессиональную культуру их жителей, так и культуру украинского назообразования.

Ключевые слова: *Галичина, ойконим, служебное (профессиональное) название, родственное название, множественные дериваты на -ы/-и, лингвокультурологический аспект.*

Лит. 29.

Постановка проблеми. Код культури є історично сформованою ціннісною знаковою системою, що містить інформацію про світ і категоризує дійсність. Різноманітні фрагменти довкілля, серед яких і власні назви, стають основою кодів культури, які описують світ з позиції людини. На рівні назвотворення мовнокультурні коди відбивають як традиції нації, так і специфічні риси її культури [4, 66].

Уже стало нормою розуміння того, що в онімах загалом, а в ойконімах передусім, як, можливо, в жодних інших лексичних одиницях, закладено триєдину інформацію: географічну, історичну та лінгвістичну: «Топонім не існує без названого об'єкта, а об'єкти вивчає географія. Потреба ж у топонімах, їх змісті, змінах продиктовані історією, але лише через мову. Назва – слово, факт мови, а не географії і не історії безпосередньо. Але факт специфічний, для вивчення якого лінгвістичних знань без спеціально-топонімічних зовсім недостатньо» [8, 164]. Ця думка, виголошена В. Никоновим п'ятдесят років тому на підтвердження погляду на топоніміку та дотичні до неї галузі знань, переконує, що ХХІ ст. на ґрунті географії, історії та лінгвістики вибудувало воістину «всесвіт наукових досліджень» – ономастику, яка постійно розширює сфери свого впливу на інші науки та щедро відчиняє двері власних студій перед суміжними лінгвістичними напрямками: етно-, еко- та соціолінгвістикою, когнітивістикою, лінгвокультурологією. Для останньої із названих інтегрованих дисциплін ойконіми є і базою, і експлікаторами тих глибинних мовнокультурних кодів, які впродовж багаторічного, а то й багатоміліонного побутування збереглися у своєму первісному вигляді.

Мета нашої розвідки – проаналізувати ойконіми Галицького краю, мотивовані службовими (професійними) назвами їхніх мешканців чи засновників, висвітлити лінгвокультурологічне підґрунтя таких назв.

Аналіз досліджень. На творення назви поселення впливають як лінгвальні, так і екстралінгвальні чинники. При дослідженні ойконімів у лінгвокультурологічному аспекті доцільно розглядати їх не просто як носіїв тієї чи тієї семантики, але як носіїв соціально зумовленої інформації (історичної, географічної, соціологічної, етнолінгвістичної тощо). Максимально розширюючи розуміння контексту, враховуючи всі можливі чинники екстралінгвального характеру, отримуємо можливість інтерпретувати факти мови й почерпнути з ойконімів цінну інформацію [2, 10]. Це робить їх важливим об'єктом вивчення, причому не тільки для мовознавчих, а й міждисциплінарних досліджень гуманітарного спрямування. Не випадково історичні аспекти ойконімії глибоко висвітлені в працях Д. Бучка, Р. Дашкевича, Ю. Карпенка, З. Купчинської, О. Купчинського, Я. Редьки та багатьох інших ономастів, географічні – в роботах Л. Василюк, Н. Таранової, І. Чеховського, про соціономастику як напрямок сучасної лінгвістики пишуть О. Михальчук, О. Шульган. Етнолінгвістичні та лінгвокультурологічні студії на ґрунті ономастичних досліджень здійснює велика когорта мовознавців, передусім російської та білоруської лінгвістичних шкіл Н. Толстого, С. Толстої, В. Красних, Е. Березович, А. Мезенко та ін. Стосовно ж лінгвокультурологічного

осмислення української ойконімії, то тут, окрім небагатьох розвідок початку ХХІ ст., ще багато неопрацьованого матеріалу, а, отже, і дискусійних питань, у з'ясуванні яких убачаємо **актуальність** нашої статті.

Виклад основного матеріалу. Причину з'яви назв поселень треба шукати в суспільно-історичних умовах, без яких в жодну епоху, в жодному етномовному колективі не могло йтися про постання певного типу топонімів [12, 20]. Звідси ойконіми, що первісно іменували мешканців за характером виконуваної роботи, службовим становищем, професією, могли утворюватися, по-перше, коли в такому роді занять виникала суспільна потреба, по-друге, якщо представники означеного фаху селилися на території, яка до того часу не мала своєї назви, або ж у місці їхнього поселення службова чи виробнича діяльність набувала такої ваги, що первісна назва переставала бути актуальною і поселення далі іменували за фахом його жителів. Так з'явилися ойконіми, які в сучасній науковій літературі кваліфіковано як утворення від службових чи професійних назв. За структурою – це множинні деривати на **-и/-і**.

Засвідчені в писемних джерелах різних століть, такі поселення засновувалися не одночасно. До того ж сьогодні не можемо з абсолютною певністю сказати, чи назва поселення, до прикладу, *Мельники*, утворилася від професійної назви, що вказувала на характер роботи, яку виконували її жителі (*мельники* – робітники *млина*), чи за іменуванням родини, замешканої в поселенні (*Мельник* та його родина). Однак і перше, і друге є свідченням того, що на час заснування поселення такий фах тут побутував: або вся громада (велика чи мала) займалася означеним ремеслом, або родоначальник мав таку професію, або ж він був носієм службового (професійного) прізвиська, чи вже пізніше – прізвища.

Ойконіми сучасної Галичини, мотивовані службовими (професійними) назвами, розглянемо в межах двох груп. Перша з них – назви поселень, зафіксовані історичними документами XIV–XIX ст., друга група – ойконіми, вперше засвідчені джерелами середини ХХ ст.

Відомо, що населені пункти виникали набагато раніше, ніж потрапляли на сторінки історичних документів. Побутування в епоху Київської Русі та в часи раннього Середньовіччя означених ойконімів свідчить і про фахову культуру їхніх мешканців, і про культуру українського назвотворення, бо кожна назва не лише номінує, а й береже пам'ять про буття народу та його дух.

Стрілки 1. (Пер. Льв.): Strzałki [XV ст. – 24, 128]; 2. (СС Льв.): Strzelky [1515 р. – 29 XVIII/1, 140]. Ойконім мотивовано службовою назвою *стрілки* 'стрільці, мисливці' [14 IV, 216]. Мисливство, очевидно, першим спричинило з'яву садиб, заселених представниками цього фаху. У

лісах були «великі ловища і двори у борах побудовані, де ловці жили зимою і літом» [5]. Такі двори, а згодом і цілі поселення стали іменуватися за характером служби, яку несли стрільці, ловці, охоронники при дворі. Інші поселення сучасної Галичини, як-от, *Стрілецьке, Стрільків, Стрільківці, Стрільковичі, Стрільбище, Стрільче* відношення до стрільцтва мають дещо опосередковане: *Стрілецьке* та *Стрільбище* – первісно назва місцевості, де відбувалися означені події (полювання, лови); *Стрільків, Стрільче* – посесиви від особової назви *Стрілько* [17, 432], а *Стрільківці* та *Стрільковичі* – відпатронімні ойконіми, що вказують на заселення території родом чи підданими *Стрілька*.

Бобрівники (Мон., Тр.): villa Bobrownuki [1371 р. – 25 I, 118]. Назва поселення береже пам'ять про побутування бобрового промислу. Ойконім мотивовано службовою назвою *бобрівники* 'мисливці на бобрів' [7 I, 216]. Бобрівники жили общинами, обирали з-поміж себе отамана, користувалися певними пільгами й привілеями, хоча мали й немало обов'язків, основний із яких – сплата данини бобрами, видрами, а далі й грішми. До середини XVIII ст. кількість бобрівників різко скоротилася [9], а засновані та названі за родом їхніх занять поселення залишилися понині. Ойконіми Галичини *Бібрка, Бобрівка, Бобрівці* з бобровим промислом уже не пов'язані або ж пов'язані набагато менше: *Бібрка* є похідним від однойменного гідроніма, утвореного за допомогою форманта **-ька** в релятивній функції від давнього *бобрь* [6, 20], *Бобрівка* вказує на заснування поселення на *бобровій місцевості, Бобрівці* – на рід чи підданих особи на ймення *Бобрь* [3, 122].

Сокольніки 1. (Пуст. Льв.) Sokolniki [1417 р. – 23 IV, 93]; 2. (Тер. Тр.): Sokolnyku [1436 р. – 23 XII, 7]. Етимологія ойконіма є службова назва *сокі(о)льніки. Сокольник* – 'той, хто доглядав ловчих птахів, навчав їх і полював з ними' [16 IX, 440], 'у феодальні часи підданий селянин, в обов'язок якого входило полювання із соколами та догляд навчених до полювання на дику мисливську птицю соколів' [19, 235]. Людина-мисливець знаходила і навчала для себе помічників. Першим був собака, а далі – болотна рись, гепард, тхір і ловчі птахи – різні види соколів, кречетів, орли, коршуни, саричі, осоїди, сови. Соколине полювання майже настільки ж давнє, як і саме полювання. Тренування ловчого птаха – тривале й складне заняття. Птахом треба займатися постійно, тримати й годувати його, улаштовувати на зиму. Таке під силу не кожному хоч би з матеріальних міркувань. Ця обставина природно визначила соколине полювання як привілей заможних людей. У професії сокольника виникла суспільна необхідність, і ця необхідність спричинилася до заснування цілих сіл, зазвичай біля великих міст – недалеко від княжого

Львова та Тереховлі. Інші ойконіми з «соколиною» семантикою (*Соکیل, Соколиця, Соколе, Соколики, Соколив, Соколівка, Соколова Воля, Соколо-гірка, Соколя*) уже не мають безпосереднього стосунку до сокільництва як роду занять.

Перепельники (Збор. Тр.): Przepelyky [1433 р. – 28 VIII, 388]. Із сокільництвом тісно пов'язане перепільництво. *Перепелятник* – невеликий яструб, який живиться здебільшого корисними птахами і в деяких місцях використовується як ловчий птах' [16 VI, 246]. Перепелятниками іменувалися малі яструби, яких використовували під час полювання на перепілок, а *перепільниками*, очевидно, тих, хто їх розводив. Однак винайдення рушниці поклато край усьому, що було пов'язане з сокільництвом та перепільництвом. Спочатку занепали соколіні полювання, багаті виїзди з привченими до перегонів бездоріжжям кіньми, потім зникли фахівці – сокольники, сокольні, підсокольники, перепільники, що ловили, годували, тренували птахів. Залишилися тільки назви сіл.

Бортники 1. (Жд. Ль.): ізь Бортникъ [1421–1450 рр. – 1, 44]; 2. (Тлум. ІФ): Bortniki [1447 р. – 23 XII, 156]. *Бортництво* – 'лісове бджільництво' [16 I, 222], спосіб бджільництва, що прийшов на зміну вибиранню меду диких бджіл із природних гнізд; *бортник* – 'той, хто займається бортництвом' [16 I, 221], 'бджоляр' [14 I, 89], 'феодално залежний селянин, який доглядав господарські борті' [15 I, 113]. Бортники робили штучні вулики-дупла для бджолиних роїв безпосередньо в деревах або в підвішених високо на гілках колодах. Бортництво було однією з найважливіших галузей господарства Київської Русі, а мед та віск – цінними продуктами внутрішньої та зовнішньої торгівлі. Будучи промислом багатьох людей, бортництво зумовило навіть з'яву особливого промислового стану («бортничі люди») та нових ремісничих спеціальностей: воскобійників, медоварів, свічкарів, колодрубів.

Колодруби (Мик. Ль.): Sołodrubi [1468 р. – 23 XV, 629]. Борт – 'найпростіший вулик – видовбана колода, яку навішують на дерево, або дупло в дереві, де живуть бджоли' [16 I, 222]. Цілком імовірно, що службова назва *колодруби* 'люди, що займаються рубанням колод' спочатку об'єднувала тих, хто рубав колоди для бортей, а вже далі – для інших господарських потреб. Семантичним шляхом ця професійна назва перейшла в назву поселення з первісним значенням 'поселення, заселене колодрубамі'.

Лісники (Бер. Тр.): ville Lesnyky [1475 р. – 16 XV, 176]. Багата лісами прадавня Галицька земля рясніє ойконімами, в основах яких засвідчено апелятив *ліс*: *Ліс, Ліски, Ліскувате, Лісний, Лісництво, Лісничівка, Лісова, Лісове, Лісовий, Лісові, Лісок* та ін. Однак безпосередньо фах

лісника (лісник ‘лісовий сторож’ [16 IV, 523]) засвідчений лиш у назві поселення *Лісники*.

Конюхи (Коз. Тр.): Iwankone de Conuchy [1405 р. – 16 IV, 21]. Ойконім мотивовано службовою назвою *конюхи* ‘ті, що доглядали робочих коней’ [14 II, 279]. Кінь – тварина, що зробила переворот у людському житті. Від найдавніших часів і до кінця XVIII – початку XIX ст. коні були основним транспортним засобом і робочою силою. До переліку служб належав нагляд за кіньми на королівських чи панських землях. Було чотири роди такої служби: конюхи, стадні, конокормці, кобильники. Сьогоднішні *Конюхів, Конюшків, Конюшки* – ойконіми, що мають лише опосередкований стосунок до службової назви *конюхи*: два перші – посесиви від особових назв *Конюх, *Конюшок (*Конюшко)* [20, 157], а *Конюшки*, очевидно, відапелятивне утворення.

З найдавніших часів були відомі галичанам різноманітні ремесла. Ремісники мешкали, як правило, в містах, однак поширеним було заснування висілків, хуторів, приміських селищ, іменованих за фахом їхніх мешканців.

Поплавники (Гал. ІФ): Popławniki [1437 р. – 23 VII, 18]. Ойконім утворено від службової назви *поплавники* ‘феодално залежні селяни, які виготовляли великі сіті або ловили рибу такими сітьми’ [21, 8], пор. *поплавок* ‘прикріплений до дна предмет, що утримується на поверхні води і вказує на місце знаходження рибальського знаряддя’ [16 VII, 207].

Тенетники (Гал. ІФ): Tenetniki [1435–1456 рр. – 22, 100]. Назву поселення мотивовано службовою назвою *тенетники* ‘люди, що виготовляють тенета’, пор. *тенета* ‘сітка мисливська’ [14 IV, 254].

Блюдники (Гал., ІФ): Bludnyky [1515 р. – 29 XVIII/1, 131]. Ойконім утворено від професійної назви *блюдники, блюдник*, ‘майстер, який виготовляв блюда’ [19, 25], де *блюдо* – т. с., що *кубок* ‘дерев’яний посуд’ [14 I, 76].

Бердники (Мон. Тр.): Cunrado de Berdnyky [1444 р. – 23 XII, 120]. *Бердник* ‘майстер, який виготовляє берда’ [14 I, 50]; *бердо* – деталь ткацького верстата, відомий здавна ‘вид гребеня в рамці, через зубці якого проходять нитки основи’ [14 I, 50], використовуваний у ткацтві для ущільнення ниток, шляхом їх підбивання до основи. Професійна назва *бердники* стала етимомом назви поселення *Берд(т)ники*.

Кропильники (Мост. Льв.): Stopywnyky [1489 р. – 23 XVIII, 148]; Kropielniki [1785–1788 рр. – 10, 162]. У джерелах XV–XVII ст. ойконім зафіксовано як *Кропивники*, а від XVIII ст. – *Кропильники*. Це схиляє дослідників припускати, що сучасна назва витворена лише за народно-етимологічною асоціацією з апелятивом *кропильник* [19, 290–291]. Однак

для споконвіку релігійного Галицького краю фах кропильника був потрібен у кожному місті й селі. *Кропильник* ‘майстер, що виготовляє кропила’, *кропило* [14 II, 311] – ‘елемент церковного начиння, призначений для кроплення свяченою водою’. Уживалося кропило разом із кропильницею – ємністю для свяченої води. Кропило було обов’язковим атрибутом не лише церкви, але й кожної оселі й очікувало приходу священика з Йорданською свяченою водою, без нього не обходилися на весіллях, при перших вигонах худоби на пасовище, з ним проводжали галичан в останню путь.

Золотники (Тер. Тр.): *Petrus Slothnyczky... Petro de Slothnyky* [1435 р. – 23 XII, 4]. Золотарство – обробка благородних металів – золота, срібла та ін., виготовлення сережок, перснів, каблучок, елементів для ікон тощо. Осередками золотарства були здебільшого великі міста, хоча траплялися золотарі і по селах, особливо на Гуцульщині. Уживання ще на початку XV ст. особової назви *Золотницький*, утвореної від назви села *Золотники*, свідчить про давність самого поселення. У СУМ *золотник* – ‘стара російська одиниця ваги’ та ‘пристрій для розподілу потоку рідини, пари або газу в парових, гідравлічних та пневматичних машинах’ [16 III, 682], а *золотар* – синонім до слова ювелір [16 III, 680]. Б. Грінченко наводить значення апелятива *золотник* ‘золотар; майстер золотих справ’ та народну пісню, подану В. Антоновичем, М. Драгомановим «Ой, ходімо ж ми до ковальчика, до ковальчика, до *золотника*, покуймо ж собі мідяні човна, мідяні човна, золоті весла» [14 II, 178]. Неподалік поселення археологи виявили римські монети, тут були два замки, заснування одного з яких – не пізніше XV ст. Через *Золотники* пролягав торговий шлях, що вів із Прикарпаття і Західного Поділля на схід. Відстань до літописної Терєбовлі, центру удільного князівства, до якого входили землі південно-східної Галичини, Буковини та Поділля, – усього 25 км., тож *золотницькі золотники* мали кому збувати свої вироби.

Рудники (Бер. Тр.): *Rudnyky* [1449 р. – 23 XII, 192] – утворено від службової назви *рудники* ‘люди, що займалися видобуванням болотної залізної руди’, *рудник* ‘рудокоп’ [14 IV, 85]. У період розквіту культури Київської Русі болотну руду з високим вмістом заліза, видобуток якої вівся поверхневим способом за допомогою лопат і кирок, промивали, сушили, випалювали, подрібнювали і просівали. З-поміж багатьох ойконімів, етимомом для яких став апелятив *руда*, *рудка*, *рудник* і назви яких безпосередньо пов’язані з видобутком залізної руди, лише *Рудники* безпосередньо вказують на професію жителів.

Чашники (Рог. ІФ): *Czaschniki* [1433 р. – 27, 72]; *Czasnyky* [1537 р. – 29 XVIII/1, 87]. Давня назва *Чашники* народноетимологічним шляхом

змінена тепер на *Чесники*, у якій без попередніх лінгвістичних студій важко впізнати первісний етимон – службову назву *чашиники* (ст.п. *czesnik*) ‘до кінця XIII ст. придворний сановник, який відповідав за постачання напоїв до стола володаря, а з XIV ст. – почесний титул’ [15 II, 533].

Винники (Др. Льв.): *Winniki* [1491 р. – 23 XVIII, 2081]. Назву поселення мотивує професійна назва *винники*, *винник* ‘той, хто виготовляє горілку і спирт’ [16 I, 441], ‘винокур’ [14 I, 173]; *винниця* ‘винокурня; виноградник’ [14 I, 173]. Виноградарство як сільськогосподарське заняття має прадавню історію, і хоча воно ніколи не було в Галичині визначальним, в окремі періоди свого розвитку ця галузь займала значну частку в структурі місцевого господарювання.

Свистільники (Por. ІФ): *Szwystelnyky* (*Swistelniki*) [1435–1456 pp. – 22, 30]. Згадку про сопілку знаходимо в писемних джерелах східних слов’ян XI ст. *Свистілка* ‘сопілка’ [14 IV, 107] – український народний духовий інструмент із дерева або очерету, що має форму порожнистої трубки з отворами. Звук сопілки ніжний, яскравий, трохи свистячий, схожий на звук флейти. Ойконім *Свистільники* мотивовано професійною назвою *свистільники*, *свистільник* ‘майстер, який виготовляє свистілки’. Свистілки, свистки, сопілки були поширеними в галичан не тільки як музичний інструмент, але і як своєрідний сувенір. Виготовляли найдавніші свистілки з глини і надавали їм форми коней, різних птахів, баранців тощо. Пізніше свистілки удосконалили і почали робити з вербової або липової кори.

Скоморохи 1. (Буч. Тр.): *Skomrochi* [1437 р. – 23 XII, 55]; 2. (Гал. ІФ): *Skomrochi* [1439 р. – 23 XII, 61]; 3. (Тр. Тр.): *villarum Nowycza et Skomrochi* [1475 р. – 23 XII, 368]; 4. (Сок. Льв.): *Skomogochi* [1531 р. – 29 XVIII/1, 240]. З глибини століть отримали галичани в спадок ойконіми, названі за фахом мешканців, яких Господь поцілував не в руки, як ремісників, а, як усіх митців, у серце. *Скоморохи* – професійні співці та актори, музиканти та виконавці фольклору, народні віршотворці, оповідачі, жартівники, популяризатори епосу, поезії, драми періоду Київської Русі. Поділялися скоморохи на осілих і мандрівних. Осілі в повсякденному побуті займалися землеробством, скотарством чи ремеслом, а грали лише на свята для власного задоволення. Мандрівні ходили великими ватагами селами й містами і були обов’язковими учасниками свят, гулянь, весіль, інших обрядів, їх часто запрошували до княжого двору. «У поширюванні пісень та музичних інструментів скоморохи сповняли роллю посередників між селом і містом, поміж боярським двором і селянською хатою. Одні із скоморохів жили життям безпритульних мандрівців, інші ж, що стояли на службі вельмож, мали свої постійні осід-

ки» [11]. З часом унаслідок посилення церковних і світських репресій проти скоморохів на тій частині України, що увійшла до складу Російської держави, скомороство зникає, а зосереджується на Правобережній Україні і в Галичині. Тож не випадково від тих далеких часів і до сьогодні незмінними збереглися ойконіми Тернопільської, Івано-Франківської, Львівської областей, мотивовані професійною назвою *скоморохи*.

Окремо розглядаємо ойконіми які з об'єктивних чи суб'єктивних причин не потрапили до давніх писемних джерел. В Україні 1947 року було видано найповніший довідник назв населених пунктів [18]. Сьогодні він є основною джерельною базою такого взірця, бо містить назви поселень, які згодом були вилучені з офіційного вжитку, тобто назви ліквідованих або об'єднаних з іншими поселеннями невеликих сіл та хуторів. Те, що в середині минулого століття вони були малими населеними пунктами, не завжди означає, що хутори та висілки лиш тоді були заснованими. Деякі з уперше зафіксованих у довіднику 1947 року ойконімів утворено за архаїчними ойконімотвірними моделями, окремі з них мотивовано службовими (професійними) назвами. Однак цілком імовірно, що етимонами для низки назв поселень ставали не безпосередньо професійні назви, а прізвиська чи вже навіть прізвища осіб, утворені від такої професійної назви. Можливо, на час заснування та іменування поселення та особа уже не мала жодного стосунку до фаху, збереженого у її прізвищі, та й професійне прізвисько могло тоді бути чисто формальним, отриманим у спадок. Тому не можемо з певністю твердити, чи такі ойконіми утворені від професійної назви, чи від професійної назви походить прізвище (прізвисько) головного представника родини. На досліджуваних теренах такими ойконімами є:

Бровари (Яв. Льв.; Буч. Тр.) – назва поселення утворена від групової назви людей за характером виконуваної роботи – *броварів*. Апелятив *бровар* ‘робітник пивоварні, броварник’ запозичено через польське посередництво з німецької мови [7 I, 261], *броварник* ‘пивовар; робітник на пивоварному заводі’ [14 I, 100]. Місто *Бровари* Київської обл. відоме з 1628 р. [13, 70], а галицькі *Бровари*, село в сучасному Бучацькому р-ні Тернопільщини, вперше засвідчене писемними джерелами XVIII ст. (1785–1788 рр.: Browary [10, 42]), хутір Яворівського р-ну Львівщини [18, 332] – лише довідником 1947 року.

Професійною назвою *гірники* ‘робітники, зайняті видобуванням каменю з кам'яної гори’, мн. від *гірник* ‘робітник у каменоломні’ [14 I, 286] мотивовано ойконім **Гірники** (Мик. Льв.). Цей хутір належав до с. Поляна, в якому віддавна був кам'яний кар'єр, тож цілком імовірно, що його засновниками були *гірники*, робітники цього кар'єра [19, 55].

Гутники (Бр. Лв.; Зол. Лв.). Гутне виробництво здавна було найголовнішою технологією виготовлення скла та скловиробів. Скляний виріб, скляниця, згадується в «Слові о полку Ігоревім». Назва промислу походить від слова *гута* ‘скляний завод’ [14 I, 344]; *гутник* ‘майстер на скляному заводі’ [14 I, 344]. Гутне скло отримували шляхом обробки при високій температурі у великих глиняних горщиках (тиглях) піску, вапняку й поташу. Гутники найчастіше працювали сімейними колективами, найманою працею користувалися рідше, тому сьогодні численні поселення, у назвах яких засвідчено апелятив *гута*, – це, як правило, невеликі села, хутори, висілки, що переважно втрапили своє первісне призначення. З близько 90 таких населених пунктів 25 локалізовано у межах сучасної Галичини.

Колісники (Рад. Лв.). *Колісник* ‘колісний майстер’, ‘колесник’ [14 II, 269]; *колісництво* ‘ремесло колесника’ [14 II, 269]. Виготовлення, встановлення, догляд за колесами спричинив появу багатьох ремісничих професій: «По сторінках літописів проходять закріпщики, ... колісники, ... обідники – так називали майстрів, що робили колеса для тисяч возів» [16 IV, 225]. Колісництво часто знаходило собі пристановище на висілках, іменованих за фахом тамтешніх робітників.

Неабиякої майстерності вимагав фах *санників* ‘майстрів, що виготовляли сани’. Санями послуговувалися лише зимою, однак народна мудрість «Готуй сани літом, а воза зимою» вела власників возів на західні околиці Львівщини, де й донині побутує село **Санники** (Мост. Лв.), найменування якого мотивоване службовою назвою *санники*. ‘Майстра, який виготовляє сідла’ [20, 311], спорядження для зручного з’єднання вершника з конем, здавен називали сідлярем, ‘сідельщиком’ [14 IV, 125], *сідельником*. Службовою назвою *сідельники* мотивовано ойконім **Сідельники** (Жовк., Лв.). Наглядали ж за кіньми *стадники* ‘пастухи коней’ [14 IV, 196]. Така службова назва і спричинилася до номінування хутора **Стадники** (Яв. Лв.).

Чисельні млини, якими густо засіяна Галицька земля, а з ними і мельництво як професійне заняття, відобразилися в назвах багатьох сіл і хуторів. Професійна назва *мельники* ‘власники млина або ті, що працюють у млині; мірошники’ [16 IV, 671] стала етимомом для 38-ми ойконімів **Мельники**, зафіксованих у довіднику 1947 року, а 19 із них – на теренах сучасної Львівської та Тернопільської областей. Не відомо, чим не догодив *ситник* ‘майстер, що виготовляє сита’ [14 IV, 124] берднику, що визріла в народі приказка «Ситник берднику не товариш», але з мельником *ситник* таки, очевидно, приятелював, бо жоден млин не обходився без сит, а на Яворівщині (Лв.) зафіксовано ойконім **Ситники**, утворений від професійної назви *ситники*.

З давніх-давен веде свій родовід олійництво. Античні амфори для зберігання оливкової олії археологи знайшли в грецьких колоніях на півдні України. У Галичині олію добували передусім із льону, конопель, ріпаку і навіть із насіння бука. Соняшник з'явився у нас лише наприкінці XVIII ст., а олію з нього почали виготовляти на початку XX ст. Олійниці різних конструкцій та модифікацій були в багатьох галицьких господарствах, але поселення **Олійники** (Мик. Льв.), мотивоване службовою назвою *олійники* 'власник та ті, що працюють на олійниці', на Галицьких теренах тільки одне.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Щоб отримати інформацію про факти, які хронологічно передували створенню назви, необхідно детально проаналізувати її. Результати мовного аналізу зазвичай дають комплекс немовних відомостей, що могли бути знані й раніше (у такому випадку це ще одне підтвердження) або незнані (і тоді це матеріал для нових гіпотез) [2, 10]. Специфіка онімів полягає в тому, що вони є сплавом щонайменше лінгвістичного, історичного, географічного, культурологічного, соціального факторів. Ми розглянули ойконіми Івано-Франківської, Львівської, Тернопільської областей, мотивовані службовими (професійними) назвами. У відомих нам ономастиконах, у словниках та довідниках слов'янських автохтонних та сучасних українських власних особових імен зафіксовано практично всі омонімічні зазначеним службовим (професійним) назвами антропоніми. Вони могли прислужитися до творення родинних назв на *-и/-і*, а останні, відповідно, могли стати етимонами проаналізованих нами ойконімів. Однак побутування таких антропонімів, мешкання в Галичині родин *Бортників, Гірників, Стадників, Олійників* та ін. не заперечує, а лише доповнює той факт, що культурно-історичний феномен впливає не тільки на умови буття оніма, але й на його утворення. Всяка номінація, як поселення, так і особи, завжди є результатом людського досвіду, дуже часто залежить від характеру виробництва і неодмінно свідчить про рівень культурного розвитку суспільства. Крім ойконімів, номінованих за службовими (професійними) назвами їхніх мешканців чи засновників, серед галицьких назв населених пунктів є чимало й таких, етимонами для яких стали назви місць давніх та теперішніх промислів (*Бальвірка* 'цирульня', *Баня* 'солеварня', *Вуглярка, Гамарня* 'металоплавильня', *Демня* 'залізоплавильна піч', *Лісництво, Млини, Папірня, Пасіка, Рудня, Смолярня* тощо). Назви таких населених пунктів – об'єкт наших подальших досліджень.

Перелік умовних скорочень

Бер. – Бережанський р-н	Бр. – Бродівський р-н
Буч. – Бучацький р-н	Гал. – Галицький р-н
Др. – Дрогобицький р-н	Жд. – Жидачівський р-н
Жовк. – Жовківський р-н	Збор. – Зборівський р-н
Зол. – Золочівський р-н	ІФ – Івано-Франківська обл.
Коз. – Козівський р-н	Лв. – Львівська обл.
Мик. – Миколаївський р-н	Мон. – Монастирецький р-н
Мост. – Мостиський р-н	Пер. – Перемишлянський р-н
Пуст. – Пустомитівський р-н	Рад. – Радехівський р-н
Рог. – Рогатинський р-н	Сок. – Сокальський р-н
СС – Старо-Самбірський р-н	Тер. – Терехівський р-н
Тр. – Тернопільська(ий) обл., р-н	Тлум. – Тлумацький р-н
Яв. – Яворівський р-н	

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья : раннесловянский и древнерусский периоды. – К. : Наукова думка, 1990. – 187 с.
2. Дамбуев И. А. Ойконимия Циркумбайкальского региона : лингвокультурологический аспект : [Текст] : автореф. дис... канд. филол. наук : 10.02.22 / Игорь Александрович Дамбуев; Восточно-Сибирская государственная академия культуры и искусств. – Улан-Удэ, 2004 – 20 с.
3. Демчук М. О. Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців XIV-XVIII ст. / М. О. Демчук. – К. : Наукова думка, 1988. – 172 с.
4. Дорофеенко М. Л. Топоморфный код культуры в виконимии Белорусского Поозерья : специфика реализации / М. Л. Дорофеенко // Региональная ономастика : проблемы и перспективы исследования : сборник научных статей. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2016. – С. 65–69.
5. Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. – 4-те вид. стереотип. – К.: Либідь, 2002. – 656 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/krucult/krcult01.htm>
6. Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі / [відпов. ред. О. С. Стрижак]. – К. : Наукова думка, 1985. – 254 с.
7. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / редкол. : О. С. Мельничук (голов. ред.) [та ін.]. – К.: Наукова думка, 1983–2012.
8. Никонов В. А. Введение в топонимику / В. А. Никонов. – М. : Наука, 1965. – 179 с.
9. Пиріг Петро. З історії лісових промислів на Чернігівщині у другій половині XVII–XVIII ст. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/52007/11-Pyrih.pdf?sequence=1>
10. Йосифінська (1785-1788) і Францисканська (1819-1820) метрики : Перші поземельні кадастри Галичини. Показчик населених пунктів. – К. : Наукова думка, 1965. – 354 с.

11. Колесса Філарет. Історія української етнографії. – К.: НАН України. ІМФЕ ім. М. Т. Рильського, 2005. – 368 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : uk.wikipedia.org/wiki/Скоморохи#cite_note-kolessa-1
12. Купчинський О. А. Найдавніші слов'янські топоніми України як джерело історико-географічних досліджень (Географічні назви на -ичі) / О. А. Купчинський. – К. : Наукова думка, 1981. – 251 с.
13. Лучик В. В. Етимологічний словник топонімів України / В. В. Лучик; відп. ред. В. Г. Скляренко. – К. : ВЦ «Академія», 2014. – 544 с.
14. Словарь української мови : В чотирьох томах / Упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко [надр. з вид. 1907-1909 pp.]. – К. : Наукова думка. – Т.1–4.
15. Словник староукраїнської мови XIV – XVст. – К.: Наук. думка, 1977-1978. – Т. 1-2.
16. Словник української мови. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т. 1-11.
17. Тупигов Н. М. Словарь древнерусских личных собственных имён // Записки отделения русской и славянской археологии русского археологического общества. – Спб., 1903. – Т. 6. – 857 с.
18. Українська РСР. Адміністративно-територіальний поділ на 1 вересня 1946 року. Вид. перше. – К. : Українське видавництво політичної літератури, 1947. – 1064 с.
19. Худаш Михайло. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (відапелятивні утворення) / Михайло Худаш. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2006. – 452 с.
20. Худаш Михайло. Українські карпатські і прикарпатські назви населених пунктів (утворення від відапелятивних антропонімів) / Михайло Худаш. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2004. – 536 с.
21. Шараневич І. Староруський княжий город Галич. – Львов : Зоря, 1880. – 57 с.
22. Akta grodzkie i ziemskie // ЦДІА ф. 6, оп. 3, спр. 1.
23. Akta grodzkie i ziemskie czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie. – Lwów, 1868-1935. – Т. 1-25.
24. Dąbkowski P. Podział administracyjny województwa Ruskiego i Belzkiego w XV wieku z mapą. – Lwow, 1939.
25. Matricularum Regni Polonia Summaria. – Warszawa, 1907-1908. – Pars 1-3; 1910-1915. – Pars 4/1-3; 1919. – Pars 5/1-2.
26. Słownik staropolskich nazw osobowych / Pod red. i ze wstępem W. Taszyckiego. – Wrocław etc., 1965-1985. – Т. 1-7.
27. Prochaska A. Materiały archiwalne wyjęte głównie z Metryki Litewskiej od 1343 do 1607 roku. – Lwów, 1890.
28. Zbiór dokumentów małopolskich. – Wrocław etc., 1965-1976. – Cz.1-8.
29. Źródła dziejowe. –Т. XVIII, cz. 1. – Warszawa, 1902 . – Suplement, s. 1–72.

REFERENCES

1. Arkheolohyia Prykarpattia, Volyny y Zakarpattia : ranneslovianskyi y drevnerusskyi periody. – K. : Naukova dumka, 1990. – 187 s.
2. Dambuiev I. A. Oikonymyia Tsyrkumbaikalskoho rehyona : lynchvokulturolohycheskyi aspekt : [Tekst] : avtoref. dys... kand. fylol. nauk : 10.02.22 / Ihor Aleksandrovych Dambuiev; Vostochno-Sybyrskaia hosudarstvenaia akademyia kultury i iskusstv. – Ulan-Ude, 2004 – 20 s.
3. Demchuk M. O. Slovianski avtokhtonni osobovi vlasni imena v pobuti ukrainsiv XIV-XVIII st. / M. O. Demchuk. – K. : Naukova dumka, 1988. – 172 s.
4. Dorofeenko M. L. Topomorfnyi kod kultury v vykonymy Belorusskoho Poozeria : spetsyfyka realizatsyy / M. L. Dorofeenko // Rehyonalnaia onomastyka : problemy y perspektyvy yssledovanyia : sbornyk nauchnykh statei. – Vytebsk : VHU imeni P. M. Masherova, 2016. – S. 65–69.
5. Istoriia ukrainskoi kultury / Za zah. red. I. Krypiakevycha. – 4-te vyd. stereotyp. – K.: Lybid, 2002. – 656 s. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://litopys.org.ua/krypcul/krcult01.htm>
6. Etymolohichnyi slovnyk litopysnykh heohrafichnykh nazv Pivdennoi Rusi / [vidpov. red. O. S. Stryzhak]. – K. : Naukova dumka, 1985. – 254 s.
7. Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy : u 7 t. / redkol. : O. S. Melnychuk (holov. red.) [ta in.]. – K.: Naukova dumka, 1983–2012.
8. Nikonov V. A. Vvedenyie v toponymyku / V. A. Nikonov. – M. : Nauka, 1965. – 179 s.
9. Pyrih Petro. Z istorii lisovykh promysliv na Chernihivshchyni u druhii polovyni XXVII–XVIII st. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/52007/11-Pyrih.pdf?sequence=1>
10. Iosyfinska (1785-1788) i Frantsyskanska (1819-1820) metryky : Pershi pozemelni kadastry Halychyny. Pokazhchyk naselenykh punktiv. – K. : Naukova dumka, 1965. – 354 s.
11. Kolessa Filaret. Istoriia ukrainskoi etnohrafii. – K.: NAN Ukrainy. IMFE im. M. T. Rylskoho, 2005. – 368 s. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : uk.wikipedia.org/wiki/Skomorokhy#cite_note-kolessa-1
12. Kupchynskyi O. A. Naidavnishi slovianski toponimy Ukrainy yak dzherelo istoriko-heohrafichnykh doslidzhen (Heohrafichni nazvy na -ychi) / O. A. Kupchynskyi. – K. : Naukova dumka, 1981. – 251s.
13. Luchyk V. V. Etymolohichnyi slovnyk toponimiv Ukrainy / V. V. Luchyk; vidp. red. V. H. Skliarenko. – K. : VTs «Akademiia», 2014. – 544 s.
14. Slovar ukrainskoi movy : V chotyrokh tomakh / Uporiadkuvav z dodatkom vlasnoho materialu Borys Hrinchenko [nadr. z vyd. 1907-1909 rr.]. – K. : Naukova dumka. – T.1–4.
15. Slovnyk staroukrainskoi movy XIV – XVst. – K.: Naukova dumka, 1977–1978. – T. 1–2.
16. Slovnyk ukrainskoi movy. – K.: Naukova dumka, 1970–1980. – T. 1–11.
17. Tupykov N. M. Slovar drevnerusskykh lychnykh sobstvennykh ymen // Zapysky otdelenyia russkoi y slavianskoi arkheolohyy russkoho arkheolohycheskoho obshchestva. – Spb., 1903. – T. 6. – 857 s.

18. Ukrainska RSR. Administratyvno-terytorialnyi podil na 1 veresnia 1946 roku. Vyd. pershe. – K. : Ukrainske vydavnytstvo politychnoi literatury, 1947. – 1064 s.
19. Khudash Mykhailo. Ukrainski karpatski i prykarpatiski nazvy naselenykh punktiv (vidapeliatyvni utvorennia) / Mykhailo Khudash. – Lviv : Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy, 2006. – 452 s.
20. Khudash Mykhailo. Ukrainski karpatski i prykarpatiski nazvy naselenykh punktiv (utvorennia vid vidapeliatyvnykh antroponimiv) / Mykhailo Khudash. – Lviv : Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy, 2004. – 536 s.
21. Sharanevych I. Staroruskyi kniazhyi horod Halych. – Lvov : Zoria, 1880. – 57 s.
22. Akta grodzkie i ziemskie // ЦДІА ф. 6, оп. 3, спр. 1.
23. Akta grodzkie i ziemskie czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie. – Lwów, 1868-1935. – T. 1-25.
24. Dąbkowski P. Podział administracyjny województwa Ruskiego i Belzkiego w XV wieku z mapą. – Lwów, 1939.
25. Matricularum Regni Polonia Summaria. – Warszawa, 1907-1908. – Pars 1-3; 1910-1915. – Pars 4/1-3; 1919. – Pars 5/1-2.
26. Słownik staropolskich nazw osobowych / Pod red. i ze wstępem W. Taszyckiego. – Wrocław etc., 1965-1985. – T. 1-7.
27. Prochaska A. Materjały archiwalne wyjęte głownie z Metryki Litewskiej od 1343 do 1607 roku. – Lwów, 1890.
28. Zbiór dokumentów małopolskich. – Wrocław etc., 1965-1976. – Cz.1-8.
29. Źródła dziejowe. – T. XVIII, cz. 1. – Warszawa, 1902. – Suplement, s. 1–72.